Taiteen edistämiskeskuksen lausunto 27.2.2025

YMPÄRISTÖVALIOKUNNAN KUULEMINEN 28.2.2025
KULTTUURIPOLIITTINEN SELONTEKO VNS 8/2024 vp

Taiteen edistämiskeskus kiittää kuulemispyynnöstä ja toteaa seuraavaa:

Selonteon on perustuttava laajaan yhteiskunnalliseen ja poliittiseen tahtotilaan, jotta se voi nousta nykyhallituksen politiikasta pitkäjänteiseksi parlamentaariseksi strategiaksi. Sen tavoitteiden ja toimeenpanon on oltava myös linjassa muiden hallinnonalojen kehittämistä ohjaavien politiikkaohjelmien kanssa vaikuttavuuden varmistamiseksi. Eduskunnan tulisi kannanotossaan kulttuuripoliittiseen selontekoon ilmaista parlamentaarinen tahtotila edistää suomalaista kulttuuripolitiikkaa yhdessä ja politiikkajohdonmukaisesti yli hallituskausien.

Poikkihallinnollisen yhteistyön vahvistaminen

Ikuisuuskysymykseksi vakiintuneen poikkihallinnollisen kulttuuripolitiikan heikkouteen ratkaisu löytyy OKM:n virastorakenteen uudistamisesta.

Taiteen edistämiskeskuksen (Taiken) ja Kansallisen Audiovisuaalisen Instituutin 1.1.2026 muodostavalla virastolla (josta tässä käytetään termiä ”Kulttuurivirasto”) tulee olla selkeä rooli kulttuuripolitiikan kehittämisessä. Siitä tulee rakentaa poikkihallinnollisuutta ylläpitävä ja kehittävä toimija, joka solmii yhteistyörakenteet eri hallinnonalojen keskeisten toimijoiden kanssa.

Kulttuuriviraston kannalta ympäristövaliokunnan keskusteluun halutaan ennen kaikkea nostaa kulttuurin merkitys 1) alueiden kehittämisen, kaupunkikehittämisen ja yhdyskuntasuunnittelun, 2) arkkitehtuuripoliittisen ohjelman (APOLI) ja julkisen taiteen sekä 3) kestävän kehityksen tavoitteiden näkökulmasta. Nämä kaikki ovat esimerkkejä ei hallinnonaloja yhdistävistä tehtävistä, joissa taiteen ja kulttuurin merkitys on keskeinen.

Alueiden kehittäminen ja arkkitehtuuripoliittinen ohjelma

Laadukas elinympäristö ei täytä vain toiminnallisia, teknisiä, ekologisia ja taloudellisia vaatimuksia, vaan tyydyttää myös esteettisiä, sosiaalisia, psykologisia ja kulttuurisia tarpeita. Kulttuuripoliittisen selonteon kokonaisvaltainen lähtökohta kulttuuriin ja etenkin kulttuuriin jokaisenoikeutena edellyttää riittävää huomiota myös kulttuurin merkityksen osana alueiden kehittämistä. Tähän hyvän lähtökohdan asettaa vuosille 2022-2035 laadittu Arkkitehtuuripoliittinen ohjelma, joka on toteutettu kolmen ministeriön ja laajan sidosryhmäosallistamisen myötä.

Kulttuuriviraston painotus arkkitehtuuripolitiikassa on ollut riittävän osaamisen ja perusrakenteiden valtakunnallinen kattavuus. Tarvitaan matalan kynnyksen osallistamisen tapoja, jossa kansalaisilla on riittävä mahdollisuus vaikuttaa omaan arjen elinympäristöönsä. Erityinen Kulttuuriviraston tehtävä tähän teemaan liittyy julkisen taiteen sekä kulttuurihyvinvoinnin rakenteiden vahvistamiseen. Ne ovat tehokkaita keinoja, kuinka taide ja kulttuuri saadaan osaksi arjen elinympäristöjä. ‘

Taiteen edistämiskeskuksen kyselyaineiston perusteella kansalaiset myös yhä laajemmin kannattavat julkista taidetta arjen ympäristöissään, osana viherrakentamista, osana talonrakentamista ja osana

kaupunkisuunnittelua. Kulttuuripoliittisen selonteon taustalla tulisi tunnistaa nämä risteävät politiikkaohjelmat, joilla on rinnakkaisia tavoitteita yhdenvertaisuuden ja osallisuuden vahvistamisessa. On kuitenkin tärkeää huomata, että voimassa oleva taidepoliittinen ohjelma ei automaattisesti takaa niihin kirjattujen tavoitteiden toteutumista.

Kulttuuri ja kestävä kehitys

Kulttuuripoliittinen selonteko huomioi hyvin kansainvälisessä kulttuuripolitiikassa käynnissä olevan muutoksen, jossa kulttuurin muutosvoima kestävän kehityksen tavoitteiden toteutumisessa nähdään keskeisenä tekijänä. Asia on tuotu esille mm. Unescon kulttuuripolitiikan maailmankonferenssin (2022) loppujulistuksessa, jossa järjestö antoi tunnustuksensa kulttuurin merkitykselle muun muassa rauhan, resilienssin, osallisuuden ja ympäristönsuojelun kysymyksissä. Unesco peräänkuulutti uutta globaalia kulttuuripolitiikkaa, jossa kulttuurin voima valjastettaisiin täysimääräisesti kestävän kehityksen hyväksi. Kulttuuripoliittinen selonteko vahvistaa taiteen ja kulttuurin roolin kestävyysmurroksen vauhdittajana.

Selonteon toimenpiteissä ehdotetaan mm. kulttuurialan toimenpiteiden määrittelyä osana Suomen kestävän kehityksen strategian toimeenpanoa sekä kulttuurinäkökulmien integroimista osaksi ilmastopolitiikkaa ja luonnon monimuotoisuuden turvaamisen toimia. Näistä ensimmäinen toimenpide on jo ehtinyt edistyä Suomen kestävän kehityksen toimikunnan hyväksyessä alkuvuodesta 2025 kansallisen strategian toimenpidesuunnitelman, mutta kirjausta olisi asian merkittävyyden vuoksi syytä vahvistaa myös eduskunnan kannanoton kautta.

Kulttuurinäkökulmia, erityisesti kulttuuriperintöä ja -ympäristöjä sekä näiden suojelua, on huomioitu laajasti myös osana *Valtioneuvoston selontekoa kansallisesta ilmastonmuutokseen sopeutumissuunnitelmasta vuoteen 2030*. Selonteossa on nostettu esiin ilmastonmuutoksen kulttuuriperinnölle ja mm. saamelaisten elintavoille ja kulttuurille aiheuttamat riskit. Kestävyysmurroksessa kulttuurin alueelta nousevilla arvoilla ja asenteilla tulee nähdä mahdollisimman laaja ja aktiviinen rooli sekä yhteiskunnan ilmastonmuutokseen sopeutumista edistävänä että sitä (kielteisessä kehityksessä) hidastavana tekijänä. Tämä tulee esille myös kulttuuripoliittisen selonteon toimenpide-ehdotuksessa, jossa kulttuurin katsotaan yleisesti tukevan ihmisten luontosuhteen kehittymistä.

Taiteen edistämiskeskus pitää tärkeänä, että kulttuurin ja kestävän kehityksen yhteyden tunnistaminen ja kestävyyteen liittyvien toimenpide-ehdotusten vahvistaminen toteutuisi selonteon kaikissa jatkokäsittelyvaiheissa.

Virasto kuitenkin huomauttaa, että nykyisen lainsäädännön ja ohjauksen puitteissa kehittämiskokonaisuudelle ei ole osoittaa selkeää toimijaa tai resursseja valtionhallinnosta.